

نگاه تحلیلی

ریکار دو آلکارو پژوهشگر اندیشکده انستیتو امور بین الملل ایتالیا (iai):

روابط ایران و اروپا به پایین ترین سطح خود رسیده است

دو عامل در تصمیم دولت‌های عضو اتحادیه اروپا برای این اقدام اثرگذار است. نخستین عامل انتخابات آمریکا است. اگر ترامپ مجدداً در انتخابات ریاست جمهوری آمریکا پیروز شود، فشار بیشتری به اتحادیه اروپا وارد می‌شود تا سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را به عنوان سازمان تروریستی شناسایی کند. دومین عامل جنگ اسرائیل در غزه و واکنش ایران به آن است. اگر این جنگ بیش از این به یمن و لبنان سرایت کند، آنگاه کشورهای اروپایی تحت فشار بیشتری قرار می‌گیرند تا موضع قاطعی در مقابل ایران بگیرند و آنگاه شناسایی سپاه پاسداران به عنوان سازمان تروریستی یک گام ساده برای نشان دادن موضع قاطع است؛ هر چند چنین اقدامی کاملاً اثری و بی‌فایده خواهد بود.

۴در دو دهه گذشته دولت‌های اروپایی و به‌ویژه ۳ قدرت اروپایی (آلمان، فرانسه و بریتانیا) پرچم‌دار دیپلماسی با ایران بودند، اما بعد از آغاز جنگ اوکراین و پس از اعتراضات ۲۰۲۲ در ایران، اروپایی‌ها موضع بسیار تنیدی در قبال ایران گرفته‌اند، مذاکرات با تهران را کاملاً متوقف کرده‌اند و در قبال برنامه هسته‌ای ایران حتی از آمریکا هم موضع تنیدتری می‌گیرند. آیا فکر می‌کنید روابط ایران و اروپا در شرایط ترمیم‌ناپذیر قرار گرفته‌اند؟

نه، من فکر نمی‌کنم که روابط ترمیم‌ناپذیر است. اما باور دارم که روابط تهران و اروپا از هر زمانی، دست‌کم از دهه ۱۹۸۰ تاکنون و یا حتی از ابتدای برقراری روابط دیپلماتیک ایران و کشورهای اروپایی تاکنون بدتر شده است.

۴فکر می‌کنید نتیجه انتخابات ایران و انتخاب مسعود پزشکیان به‌عنوان رئیس‌جمهور ایران، چه تاثیری بر روابط ایران و اتحادیه اروپا بر جا بگذارد؟

متأسفانه من تصور نمی‌کنم به اندازه‌ای که مطلوب من است شاهد تحول باشیم. عوامل اصلی که بر سیاست‌های اتحادیه اروپا در قبال ایران اثر می‌گذارد، نتیجه انتخابات ایران، استمرار واکنش‌های ایران به جنگ اسرائیل در غزه و سیاست‌های هسته‌ای ایران است. اگر ایران بتواند در دو مورد آخر از خود احتیاط و میانروزی نشان دهد، اروپایی‌ها خط سیاسی عملگرایانه‌ای را در خاورمیانه ترجیح می‌دهند که هدف اصلی آن جلوگیری از منازحه بیشتر باشد. اگر دموکرات‌ها در انتخابات نوامبر ایالات متحده برنده شوند، حفظ این موضع برای اروپایی‌ها آسان‌تر خواهد بود. اما اگر ترامپ بار دیگر در کاخ سفید قرار بگیرد، حتی در شرایط حضور رئیس‌جمهوری که ذهنیت اصلاح‌طلبانه‌تر دارد مانند پزشکیان، اروپایی‌ها از نظر تعامل با ایران بسیار محتاط‌تر خواهند شد.

۴به نظر می‌رسد فرصت ناچیزی برای احیای برجام باقی مانده باشد، چرا که برخی مفاد برجام، به‌ویژه ۶ قطعنامه تعلیق شده شورای امنیت سازمان ملل متحد، پاییز سال آینده منقضی می‌شوند. آیا فکر می‌کنید عزم و اراده‌ای در اتحادیه اروپا برای نجات این توافق وجود داشته باشد یا اینکه ترجیح می‌دهند از این دستاورد چندجانبه به نفع استراتژی جدیدی چشم‌پوشی کنند؟

قطعاً این اراده در بین اروپایی‌ها وجود دارد که به هر فرآیندی برای اجتناب از یک بحران هسته‌ای کمک کنند. اما اینگونه به نظر می‌رسد که در حال حاضر اروپایی‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که برجام زیر سایه رویدادهای جاری قرار گرفته است و اهمیت خود را از دست داده است.

۴آیا فکر می‌کنید این احتمال وجود داشته باشد که سه کشور اروپایی به دنبال فرآیند استپ‌بک در برجام و بازگرداندن قطعنامه‌های پیشین شورای امنیت بروند؟

این احتمال وجود دارد که اروپایی‌ها دنبال این اقدام بروند، اما فقط در صورتی که ایران گام‌های تشدیدکننده بزرگی بردارد، مثلاً اینکه ایران ذخایر اورانیوم غنی شده ۲۰ درصد و ۶۰ درصد خود را به شکل قابل توجهی افزایش دهد یا اینکه وارد یک جنگ مستقیم و ادامه‌دار با اسرائیل شود. اگر ترامپ مجدداً به عنوان رئیس‌جمهور آمریکا انتخاب شود، آنگاه فشار بسیار زیادی از سوی آمریکا به اروپایی‌ها وارد می‌شود که فرآیند استپ‌بک را فعال کنند اما در صورتی که ایران دست به اقدام تنش‌آفرین جدی نرزد، تصور من این است که سه کشور اروپایی از متوسل شدن به این ابزار اجتناب کنند.

ریکار دو آلکارو، پژوهشگر اندیشکده انستیتو امور بین‌الملل ایتالیا (iai) معتقد است که بسیاری از سیاستمداران نسل جدید اروپایی هیچ خاطره‌ای از دوران اوج روابط کشورهای اروپایی با جمهوری اسلامی ندارند. این پژوهشگر ایتالیایی معتقد است که روابط ایران و اروپا به پایین‌ترین سطح خود در تاریخ معاصر و حتی در تاریخ روابط بین‌دو طرف رسیده است و ترمیم این رابطه در شرایط کنونی بسیار دشوار است. به اعتقاد آلکارو، نتیجه انتخابات در ایالات متحده آمریکا می‌تواند اثر بسیار زیادی بر روابط ایران و اروپا بر جا بگذارد. در ادامه متن کامل گفت‌وگوی «هم‌میهن» را با ریکار دو آلکارو، هماهنگ‌کننده پژوهش‌ها و رئیس برنامه بازرگان بین‌المللی اندیشکده انستیتو امور بین‌الملل ایتالیا (iai) مطالعه می‌کنید.

۴دوره جدید پارلمان اروپایی آغاز به کار کرده است. انتخاب هانسا نیومن، از حزب سبز آلمان، که یک منتقد تندرو جمهوری اسلامی و حامی قرار دادن سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در فهرست گروه‌های تروریستی اتحادیه اروپا است به‌عنوان رئیس هیئت ارتباطات پارلمان اروپا با ایران، تردیدها را در مورد آینده ارتباطات ایران و اروپا افزایش داده است. فکر می‌کنید چرا نمایندگان پارلمان اروپایی چنین انتخابی انجام داده‌اند و چنین انتخابی چه تاثیری بر روابط ایران و اروپا بر جا می‌گذارد؟

پارلمان اروپایی مشهور است که در مورد مسائل حقوق بشری بسیار فعالانه رفتار می‌کند. سرکوب اعتراض‌های ایران در پاییز ۲۰۲۲ باعث شد تا بسیاری از گروه‌های موجود در پارلمان اروپایی احساس کنند که منطقی است موضع محکم و اصولی در دفاع از مردم ایران و آنچه به تصور آنان سرکوب و وحشیانه مردمی بود که حقوق اساسی خود، به‌ویژه حقوق زنان را طلب می‌کردند، داشته باشند. علاوه بر این، گروه‌های مهاجر مخالف جمهوری اسلامی در بروکسل بسیار فعال هستند و بعد از سرکوب اعتراضات در ایران این گروه‌ها بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته‌اند. در این میان رفتار حزب سبز آلمان به این دلیل که در مورد امنیت اسرائیل احساس مسئولیت می‌کند، در میان دیگر گروه‌های درون پارلمان برجسته‌تر است. این احساسات نمایندگان آلمانی نسبت به اسرائیل به این دلیل است که آلمانی‌ها نسبت به هلوکاست احساس مسئولیت می‌کنند. در کنار سرکوب اعتراض‌های پاییز ۲۰۲۲، خصومت ایران نسبت به اسرائیل باعث می‌شود تا رفتار نمایندگان آلمانی در پارلمان اروپا نسبت به ایران توجیه‌پذیر باشد.

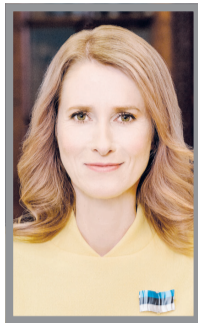
در عین حال باید توجه داشت که نمایندگان جدید پارلمان اروپا نسلی جدیدی از سیاستمداران اروپایی هستند که خاطرات و آگاهی بسیار کمی از تعامل مشکل‌آمیز میان اتحادیه اروپا (از جمله آلمان) و ایران از دهه ۱۹۹۰ تا زمان امضای برجام دارند.

۴موضع پارلمان اروپایی تا چه اندازه بر سیاست خارجی اتحادیه اروپا اثرگذار است؟

واقعیت این است که اثرگذاری پارلمان اروپا بر موضع اتحادیه بسیار ناچیز است. اما پارلمان می‌تواند بر گفتمان حاکم و مباحث مرتبط با مسائل جاری اثرگذار باشد و در حال حاضر پارلمان اروپایی نقش مهمی در این امر بازی کرده است که هرگونه پیشنهاد برای تعامل با ایران به یک مسئله سیاسی پرهزینه و چالش‌برانگیز تبدیل شود.

۴ما شاهد هستیم که اظهارات در مورد قرار دادن سپاه پاسداران در فهرست گروه‌های تروریستی در پارلمان اروپا افزایش پیدا کرده است و دو قطعنامه با این هدف در پارلمان تصویب شده است. فکر می‌کنید با توجه به ترکیب جدید پارلمان اروپا و تغییراتی که در برخی دولت‌های اروپایی رخ داده است به اضافه وضعیت جاری در خاورمیانه، آیا اتحادیه اروپا به سمت شناسایی سپاه پاسداران به عنوان سازمان تروریستی حرکت می‌کند؟

من فکر می‌کنم این احتمال وجود دارد که اتحادیه اروپا چنین اقدامی انجام دهد، اما نه به خاطر نتیجه انتخابات پارلمان اروپا.

کایا کلاسی، نخست‌وزیر پیشین استونی در حالی قرار است مسئولیت سیاست خارجی اتحادیه اروپا را از جوزپ بورل بگیرد، که اطلاعات چندانی در مورد مواضع او در قبال ایران وجود ندارد. کریستی رایک، معاون اندیشکده ICDS در استونی، در گفت‌وگو با دوپچه‌وله می‌گوید: «در مورد ایران فکر نمی‌کنم او دیدگاه خاصی داشته باشد. اما همین که برای او نقطه عزیمت بنیادین محسوب می‌شود.»

هانسا نیومن به دلیل استانداردهای دوگانه‌اش در قبال دموکراسی به شدت مورد انتقاد قرار گرفته است. الدار مامدوف می‌نویسد: «در حالی که نیومن ایران را به دلیل فقدان دموکراسی نقد می‌کند، در دورانی که رئیس هیئت بین‌المللی اروپا و شبه‌جزیره عرب بود، به‌هیچ‌وجه اظهارنظری در مورد فقدان دموکراسی در کشورهای جنوب خلیج فارس نمی‌کرد. سال ۲۰۲۱ پارلمان اروپایی قطعنامه‌ای تصویب کرد که در آن نقض حقوق بشر توسط امارات متحده عربی محکوم شده بود و در ماده‌ای از کشورهای اتحادیه اروپا خواسته شده بود که آکسیو قطعنامه از تحریم کنند. هانسا نیومن، به‌رغم تصویب این قطعنامه از آکسیوی ذبی بازدید کرد.» مامدوف می‌نویسد: «نیومن کار با کشورهای جنوب خلیج فارس را با بندبازی مقایسه کرده بود و گفته بود که باید توازنی میان نگرانی‌های حقوق بشری و دیگر منافع، مانند تغییر اقلیم، حقوق زنان، همکاری اقتصادی و غیره ایجاد کرد. اما به نظر نمی‌رسد که او حاضر باشد همین موضع را در قبال ایران هم اتخاذ کند، بلکه در واکنش به انتصابش به ریاست هیئت پارلمان این مقام را فرصتی با هدف مبارزه برای ایران آزاد و دموکراتیک عنوان کرده بود.» مامدوف می‌نویسد: «به‌عنوان کسی که مدت‌ها در سازماندهی و مشارکت در جلسات دوجانبه میان نهادها حضور داشته‌ام، می‌توانم قطعاً تأیید کنم که این دیدارهای دوطرفه می‌توانند اعتماد و فهم مشترک در هر دو طرف ایجاد کنند، بدون اینکه الزاماً دیدگاه‌ها یکسان باشند و در نهایت فضا را برای دیپلماسی بهبود دهند. برخلاف نظر نیومن و خیلی از نمایندگان دیگر پارلمان اروپایی که مخالف تعامل دیپلماتیک با ایران هستند، ۴۵ سال گذشته نشان داده است که هیچ‌گاه تعامل زیادی با ایران وجود نداشته، بلکه همیشه تعامل دیپلماتیک با ایران ناکافی بود. بستن یک مسیر دیپلماتیک با ایران، زمانی که به نظر می‌رسد ایران انعطاف بیشتری نسبت به غرب و به‌ویژه اروپا دارد، عاقلانه نیست و باعث می‌شود که جایگاه دیپلماتیک اروپا تضعیف شود.»

برای مذاکره با هیئت پارلمانی ایران به تهران سفر می‌کرد، اما در دوره اخیر با انتخاب هانسا نیومن، عضو حزب سبز آلمان به ریاست این هیئت به نظر می‌رسد نه تنها هیئت بین‌المللی اروپا دیگر محلی برای «بهبود و تعمیق روابط» با ایران محسوب نمی‌شود، بلکه به محلی برای کارشکنی و تضعیف روابط با ایران تبدیل می‌شود.

دیپلمات‌ها

پوتین مشتاق دیدار با پزشکیان است

دیمیتری پسکوف، سخنگوی کرملین با اشاره به اینکه رئیس‌جمهور جدید اسلامی ایران پیشتر از سوی روسیه برای شرکت در اجلاس سران بریکس در کازان دعوت شده است، تأکید کرد: «ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه مشتاق دیدار با مسعود پزشکیان است.» پسکوف با بیان اینکه ایران به‌عنوان یکی از اعضای جدید سازمان بریکس پیش از این برای شرکت در نشست سران که قرار است ماه اکتبر در کازان روسیه برگزار شود دعوت شده بوده است، گفت: «ما امیدواریم رئیس‌جمهور جدید ایران به این اجلاس بیاید چرا که از دیدن او خوشحال خواهیم شد و پوتین در حال آماده شدن برای دیدار با پزشکیان در نشست سران بریکس است.» به نوشته روزنامه ایزوستیا، رئیس‌جمهور روسیه روز ۸ جولای (۱۸ تیر) در یک گفت‌وگوی تلفنی پیروزی‌همنامی ایرانی خود در انتخابات را به وی تبریک گفته بود. پزشکیان نیز در این تماس تلفنی آمادگی خود را برای امضای پیش‌نویس همکاری‌های راهبردی میان تهران و مسکو در حاشیه اجلاس سران بریکس در کازان به همتای روسی خود اعلام کرده بود. ایران در اول ژانویه ۲۰۲۴ (۱۲ دی ۱۴۰۲) به عضویت کامل انجمن بریکس درآمد است.

درخواست از ایران برای جلوگیری از تشدید تنش

یک سخنگوی وزارت خارجه آلمان پس از حمله هوایی به بلندی‌های جولان، از ایران و دیگر بازیگران منطقه‌ای خواست تا مانع از تشدید تنش‌ها شوند. به گزارش ایسنا، در پی حمله روز شنبه به شهرک مجد الشمس واقع در جولان سوریه اشغالی، سخنگوی وزارت خارجه آلمان خواستار جلوگیری از افزایش تنش‌ها شد. او از تمام طرف‌ها، به‌ویژه ایران خواست تا از تشدید تنش‌ها در منطقه جلوگیری کنند. دولت آلمان پیشتر از شهروندان خود خواست هرچه فوری خاک لبنان را ترک کنند. این سخنگوی وزارت خارجه آلمان تأکید کرده است که آنالنا باتربوک، وزیر خارجه آلمان با طرف‌های مختلف، از جمله همتای لبنانی برای «کنترل شرایط و اجتناب از تشدید تنش» گفت‌وگو کرده است.

تبریک به مادورو

ناصر کنعانی، سخنگوی وزارت امور خارجه برگزاری موفق انتخابات ریاست‌جمهوری در ونزوئلا را به مردم و دولت این کشور و همچنین به رئیس‌جمهور منتخب مردم ونزوئلا تبریک گفت. ناصر کنعانی افزود: این انتخابات که به‌رغم برخی تهدیدات و تحریم‌های ظالمانه و ناعادلانه تحمیل شده بر ونزوئلا، با حضور و مشارکت گسترده مردم و با نظارت صدها ناظر بین‌المللی از کشورهای، نهادها و سازمان‌ها برگزار شد، حاکی از نهادینه شدن روند مردم‌سالاری در این کشور است. «سخنگوی دستگاه دیپلماسی اظهار داشت: «جمهوری اسلامی ایران مراتب حمایت و همبستگی خود را با جمهوری بولیواری ونزوئلا برای پیشبرد برنامه‌های توسعه ملی و نیز تقویت همکاری‌های دوجانبه تجدید می‌کند.»

